

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องของการวิเคราะห์การค้าชายแดน และธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตราที่นำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิด ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ(International Trade)เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศ ในประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจระบบเปิดจะมีเรื่องของการค้าระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับรายได้ประชาชาติอย่างไรก็ตามในเชิงทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคเก่า(Classical Theory) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีมูลค่าแห่งแรงงาน ซึ่งถือว่ามูลค่าแลกเปลี่ยนของสินค้าต่างๆขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ผลิตสินค้านั้นๆอิทธิพลในการผลิตสินค้านิดหนึ่งขึ้นอยู่กับแรงงานที่ใช้ในการผลิต ถ้าแรงงานที่ใช้ในการผลิตน้อยก็จะมีค่าแลกเปลี่ยนต่ำทฤษฎีตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าแรงงานเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการผลิตและในขณะที่เดียวกันการเคลื่อนย้ายแรงงานก็จะต้องทำได้อย่างสมบูรณ์คือเคลื่อนย้ายจากอาชีพหนึ่งไปอีกอาชีพหนึ่งได้โดยไม่เกิดความยุ่งยากและแรงงานเคลื่อนย้ายจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่งได้อย่างเสรีไม่มีสิ่งใดขัดขวาง ดังนั้นทฤษฎีจึงมิได้พิจารณาทางด้านการเงิน การเคลื่อนย้ายทุนหรือการเคลื่อนย้ายรายได้ ทั้งนี้เพราะในยุคนั้นหรือในยุคเริ่มใช้ทฤษฎีนี้ การใช้เครื่องจักรยังไม่แพร่หลาย ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ใช้แรงงาน

2) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคใหม่(Modern Theory) ทฤษฎีได้อาศัยข้อจำกัดของทฤษฎีเก่าว่า โดยพยายามอธิบายปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีอยู่สามารถผลิตสินค้าได้ปริมาณเท่าใด ทฤษฎีนี้เน้นต้นทุนการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตทุกชนิด โดยใช้ทฤษฎีราคา(price theory) ช่วยอธิบายถึงกลไกลดกระบวนการผลิต นั่นคือ ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส(theory of opportunity cost) และทฤษฎีการค้าที่พิจารณาปริมาณทรัพยากร(factor endowments approach) สำหรับประโยชน์การค้าระหว่างประเทศคือเมื่อประเทศต่างเลือกผลิตสินค้าที่มีความถนัดหรือปัจจัยอื่นเหมาะสม ด้วยเหตุดังกล่าวการค้าระหว่างประเทศจึงเสมือนการจัดสรรทรัพยากรของโลกที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถสนองความต้องการของประชากรโลกได้มากที่สุดเพราะถ้าแต่ละประเทศ

เลือกผลิตสินค้าที่ถนัดมีต้นทุนต่ำแล้วนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันจะช่วยให้ประชากรโลกได้สินค้าที่มีคุณภาพและราคาถูกลงสนองความต้องการได้มากขึ้น แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันประเทศต่างๆ กลับใช้นโยบายการค้าโดยคุ้มกันมีการใช้มาตรการเพื่อกีดกันทางการค้าด้านสินค้านำเข้าและส่งเสริมสินค้าส่งออกอันเป็นเรื่องของนโยบายการค้าระหว่างประเทศ

2.1.2 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

ตามทฤษฎีทางการค้าระหว่างประเทศส่วนมากส่งเสริมให้แต่ละประเทศเลือกผลิตสินค้าเฉพาะที่ตนถนัดมีทรัพยากรเหมาะสมและให้มีการขายโดยเสรีส่วนประเทศไหนจะเลือกใช้นโยบายใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของตนเอง นโยบายการค้าระหว่างประเทศมี 2 ลักษณะคือ

1) นโยบายการค้าเสรี(Free Trade Policy) เป็นนโยบายการค้าต่างประเทศที่ไม่สนับสนุนการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราที่สูงและพยายามขจัดข้อจำกัดความต่างๆที่ขัดขวางการค้าต่างประเทศประเทศที่ถือนโยบายการค้าเสรีจะต้องอยู่ในเงื่อนไขดังต่อไปนี้ หนึ่งดำเนินการผลิตตามหลักการแบ่งแยกแรงงาน สองไม่มีการเก็บภาษีอากรเพื่อคุ้มกันคงเก็บเพื่อเป็นรายได้ของรัฐเท่านั้น สามไม่มีการให้สิทธิพิเศษหรือเลือกปฏิบัติต่อสินค้าประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ และสี่จะต้องไม่มีข้อจำกัดทางการค้าที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าต่างประเทศ

2) นโยบายคุ้มกัน(Protectionism Policy) เป็นนโยบายที่ตรงกันข้ามกับนโยบายแรกคือรัฐบาลของประเทศต่างๆไม่ควรปล่อยให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปตามยถากรรมเป็นหน้าที่รัฐที่จะต้องเข้าไปแทรกแซงเพื่อคุ้มครองเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ซึ่งมีความสามารถในการผลิตไม่เท่ากันถ้ารัฐไม่เข้าไปคุ้มครองแล้ว ประเทศเหล่านั้นอาจประสบกับความเสียหายต่อเศรษฐกิจได้ประเทศที่ใช้นโยบายนี้มีเหตุในการสนับสนุนการใช้นโยบายคือ หนึ่งด้านเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองอุตสาหกรรมขั้นทารก สองรายได้ของรัฐโดยเรียกเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าในอัตราที่สูง สามด้านสังคมเป็นการเปิดโอกาสให้การผลิตภายในประเทศมีประสิทธิภาพสูงสามารถขยายการผลิตและสี่ด้านการเมืองจะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในฐานะพึ่งพาตนเองได้ย่อมมีอำนาจต่อรองและความมั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศ

2.1.3 แนวคิดการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ(the Principle of Comparative Advantage)

ทฤษฎีผลประโยชน์เชิงเปรียบเทียบของ เดวิด ริคาร์โด เป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงที่อธิบายแผนของการค้าระหว่างประเทศได้อย่างชัดเจน และเป็นที่ยอมรับนับถือโดยทั่วไปในสมัยนั้นในหนังสือ "Principle of Political Economy and Taxation" (1871) โดย เดวิด ริคาร์โด เสนอแบบจำลองที่ง่ายและเห็นได้ชัดเจนในการอธิบายการค้าระหว่างประเทศ โดยมีข้อสมมติฐานที่เหมือนกับข้อสมมติฐานของกฎการค้าได้เปรียบโดยเด็ดขาดของ อัดัม สมิท

2.1.4 กฎการค้าได้เปรียบโดยเด็ดขาด(Law of Absolute Advantage) ในหนังสือสามมั่งคั่งของนานาชาติ อัดัม สมิท ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศจะได้รับผลประโยชน์จากการค้าก็ต่อเมื่อมีการค้าเสรี และสนับสนุน ก็คือ ในระบบเศรษฐกิจ รัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวในกิจกรรมทางเศรษฐกิจน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้การค้าเสรีสนับสนุนโดยการแบ่งแยกแรงงาน(division of labor) และความชำนาญเฉพาะอย่าง(Specialization) จึงทำให้ทรัพยากรของโลกมีการจัดสรร และนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการผลิตสินค้าซึ่งในที่สุดจะทำให้เกิดสวัสดิการสูงที่สุด

2.1.5 มาตรการกีดกันการค้าระหว่างประเทศ(International Trade Restriction) เป็นการค้าไม่เสรีหรือการค้าแบบจำกัดการค้า หมายถึงการที่รัฐบาลใช้นโยบายคุ้มกัน(Protectionism Policy) ด้วยวิธีการต่างๆเพื่อให้การค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้านำเข้าลดน้อยลงที่สำคัญได้แก่ การเก็บภาษีศุลกากร(Tariffs) ซึ่งมีวิธีการจัดเก็บ 3 แบบ คือ 1) การจัดเก็บตามราคา 2) การเก็บตามสภาพ 3) การจัดเก็บแบบผสมที่เก็บทั้งแบบการเก็บตามราคา การเก็บตามสภาพ การกำหนดโดยโควตาหรือปริมาณสินค้า(Quota) การควบคุมเงินตราต่างประเทศ(Exchange control) การทำการค้าโดยรัฐ(State trading) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ(Economic integration) ส่วนมาตรการกีดกันทางการค้าแบบนอกระบบที่เป็นเครื่องมือกีดกันนำเข้าสินค้าโดยทางอ้อม เช่น มาตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การกำหนดมาตรฐานสินค้านำเข้าทางด้านสุขอนามัย ฯลฯ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, 2545: 56) สำหรับข้อสนับสนุนการค้าแบบจำกัดมีดังนี้คือ เพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมทารกหรือแรกเกิด(The pauper argument) เพื่อต่อต้านการทุ่มตลาด(anti-dumping) เพื่อลดปัญหาการว่างงาน(Reducing unemployment problem) เพื่อประหยัดการใช้เงินตราต่างประเทศและทำให้อัตราการแลกเปลี่ยนสินค้าดีขึ้น(improving term of trade)

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในเรื่องของการวิเคราะห์การค้าชายแดน และธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตรา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

นิสิต พันธมิตร(2542) ศึกษาปัญหาการค้าชายแดนภาคเหนือตอนบน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาทางการค้าและเปรียบเทียบการค้าและเปรียบเทียบการค้าในระบบและนอกระบบของด้านการค้าต่างๆในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน สำนักงานพาณิชย์จังหวัดหอการค้าจังหวัด และการเก็บข้อมูลประเภทปฐมภูมิโดยใช้วิธีการออกแบบสอบถามและเดินทางไปศึกษาภาคการค้านอกระบบ(ที่ไม่ผ่านด่านศุลกากร) สูงกว่าการค้าในระบบไม่ต่ำกว่า3-4 เท่าหรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ 15,000-20,000 ล้านบาทโดยมีสาเหตุมาจากพิธีการนำเข้าและส่งออกมีขั้นตอนมากและซับซ้อน หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของชายแดนมีหลายหน่วยงานมากเกินไป

ใช้กฎระเบียบต่างฉบับกันทำให้เกิดช่องทางการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลระบบการค้ามีความผูกพันค่อนข้างเหนียวแน่นระหว่างพ่อค้ากลุ่มเดิมที่ทำการค้าขายเป็นเวลานานเนื่องจากความสัมพันธ์อันที่เครือญาติ หรือมีความเชื่อถือกันในการติดต่อค้าขายกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลการค้าอิทธิพลการค้าท้องถิ่นทำให้พ่อค้ารุ่นใหม่เข้าไปง่ายตลาดได้ยากขึ้นรวมถึงการคืนภาษีมูลค่าเพิ่มให้กับพ่อค้าต้องใช้เวลานานจึงทำให้พ่อค้าแสวงหาวิธีการที่จะทำให้สินค้าของตนสามารถส่งออกได้ทันความต้องการ ส่วนปัญหาทางการค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงรายซึ่งมีช่องทางการค้าผ่านทางอำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ มีปัญหาที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน เช่น อำเภอแม่สาย มีปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาทางคมนาคมระหว่างชายแดนไทย-พม่า ปัญหาความมั่นคงภาคเอกชนของพม่า ไม่มีความพร้อมของการค้าที่เป็นทางการโดยผ่านระบบสถาบันการเงิน ประกอบกับพม่าที่เข้าใจว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยบริเวณตามแนวชายแดน ค่าของเงินจ๊าดมีอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่แน่นอน การขาดบุคลากรทางธุรกิจและสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนมีอำนาจซื้อต่ำซึ่งทำให้การค้าชายแดนซบเซาตามไปด้วย อำเภอเชียงแสนมีปัญหาคือ ยังไม่มีท่าเทียบเรือ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมีความเข้มงวด และใช้กฎระเบียบที่มีอยู่ผลประโยชน์ส่วนตัว ปัญหาทางการขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขง พิธีการนำเข้า-ส่งออกมีขั้นตอนมากทำให้เสียเวลา ส่วนปัญหาการค้าชายแดนด้านอำเภอเชียงของ ได้แก่ ทัศนคติของคนลาวที่มีต่อคนไทย เป็นไปในแง่ลบ นโยบายต่างประเทศของลาวและสนธิสัญญาต่างๆ กฎระเบียบขั้นตอนทางการค้าของลาวยังไม่เป็นสากล ปัญหาด้านมาตรการภาษีระหว่างประเทศที่มีความยุ่งยาก มีการลักลอบนำสินค้าหนีภาษีเข้า-ออกตลอดแนวชายแดน ปัญหาทางด้านคมนาคม สินค้าเงินที่ขึ้นฝั่งอำเภอเชียงของยังไม่มีคุณภาพและปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับอำเภอแม่สาย ทำให้ขาดสิ่งดึงดูดใจสำหรับการพัฒนาในทางท่องเที่ยวและธุรกิจ

ประกอบ รักษ์วงศ์(2543) ศึกษาอุปสรรคทางการค้าในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคทางการค้า และศักยภาพทางการค้าของประเทศในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและใช้วิธีการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติภูมิ ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิได้มาจากการออกแบบทดสอบตามสัมภาษณ์ทั่วไปผู้ประกอบการค้า และการสัมภาษณ์เจาะลึก ส่วนข้อมูลทุติภูมิได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการศึกษา พบว่าอุปสรรคทางการค้าดังกล่าวเกิดจาก 2 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากประเทศไทยและปัจจัยที่เกิดจากประเทศคู่ค้าในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยแบ่งการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคจากแบบสอบถามออกเป็นปัญหาทางด้านกฎหมาย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา พิธีการศุลกากร กฎระเบียบต่างๆ ความมั่นคง ด้านการเมือง และอื่นๆ ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ประกอบการ พบว่ามีปัญหาคือ การเสียค่าใช้จ่าย

นอกระบบมากขึ้นไป ภาณินำเข้าสินค้าบางชนิดสูง การห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าบางชนิดจึงทำให้เกิดการค้านอกระบบ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความสามารถจึงทำให้เกิดความล่าช้า และการคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่อนข้างล่าช้า ส่วนในการนำผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GRP ภาคเหนือตอนบน โดยเปรียบเทียบรอบจังหวัดและภาพรวมของทั้ง 6 จังหวัดการค้ามีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพทางการค้าในภูมิภาคนี้ ถึงแม้การค้าชายแดนในช่วงที่ผ่านมาไม่มีระบบที่แน่นอน และมีปัญหาอุปสรรคหลายประการส่งผลให้การค้าขยายตัวไม่มีเสถียรภาพและไร้ทิศทาง ดังนั้นเพื่อให้การค้าขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพจึงควรพัฒนาการค้าชายแดนเป็นการค้าระหว่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2544) ได้จ้างบริษัทที่ปรึกษา พอล คอนซัลแตนท์ จำกัด ให้เป็นที่ปรึกษาเพื่อทำการศึกษาความเหมาะสมการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายในรูปแบบต่างๆ และกำหนดรูปแบบที่สมควรดำเนินการ การกำหนดกิจกรรมโครงการที่มีศักยภาพ แผนการใช้ที่ดินในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและพื้นที่บริเวณรอบนอก โครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จัดทำแผนการพัฒนาพื้นฐานที่จะสนับสนุนโครงการ วิเคราะห์ผลกระทบทั้งด้านบวกและลบที่จะเกิดจากโครงการ การจัดทำแผนลงทุน กำหนดแนวนโยบายและมาตรการสนับสนุนกิจกรรมและแผนงานในโครงการ ศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข สำหรับวิธีการศึกษาใช้การทบทวนข้อมูลและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง การรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพต่างๆในปัจจุบัน สถานการณ์และการประมาณความต้องการในอนาคต การเปรียบเทียบและเลือกรูปแบบที่เหมาะสม การประเมินโครงการด้านเศรษฐศาสตร์ การเงินและการลงทุน การศึกษาและเสนอแนะด้านบริหารจัดการ เฉพาะผลการศึกษาทางด้านการค้าในจังหวัดเชียงราย/ภาคเหนือตอนบน พบว่าในแง่ของการค้าทั้งจังหวัดเชียงรายและจังหวัดภาคเหนือตอนบนเกือบทุกจังหวัดมีส่วนของGPP ในสาขาการค้าสูงกว่าหรือใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีค่าร้อยละ 15.25 ยกเว้นจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ซึ่งมีเพียงร้อยละ 9.34 และ 10.47 ค่าเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการค้าทั้งในรูปแบบของการค้าส่งและการค้าปลีกยังมีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดในภาคเหนือตอนบน รูปแบบการค้าในจังหวัดเชียงรายนอกจากการค้าขายในจังหวัดและข้ามจังหวัดแล้ว ยังมีการค้าชายแดนที่แบ่งเป็นการค้าที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร(ซึ่งจากงานศึกษาต่างๆพบว่ามีมากกว่าการค้าในระบบ 0.5-3 เท่า) โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้านในปี 2541 มากกว่า 5,000 ล้านบาท ซึ่งแนวโน้มความสำคัญของการค้าชายแดนจะเพิ่มขึ้น การ

ส่งเสริมการค้าชายแดนจึงเป็นช่องทางสร้างงานและเป็นการพัฒนาภูมิภาคของทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับการค้าตามแนวชายแดนจังหวัดเชียงรายพบว่ามีช่องทางติดต่อการค้าชายแดนผ่านทางด่านศุลกากรแม่สาย ด่านศุลกากรเชียงแสนและด่านศุลกากรเชียงของรวมทั้งสิ้น 11 จุด ประกอบด้วยจุดผ่านแดนถาวร 3 จุด และจุดผ่อนปรน 8 จุด โดยทำการค้าขายกับประเทศพม่า ลาว และจีนตอนใต้ มีมูลค่ารวมที่ผ่านพิธีการศุลกากรซึ่งเป็นการค้าในระบบในปี 2543 เท่ากับ 4,357.94 ล้านบาท และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 20.9 ต่อปีสินค้าส่งออกมายังไทยจากประเทศพม่าลาวส่วนใหญ่เป็นสินค้าวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่นอัญมณีจากพม่า และถ่านหินลิกไนต์จากลาว ส่วนสินค้าที่ส่งออกมายังไทยจากจีน ได้แก่ ยางรถยนต์ น้ำมันเชื้อเพลิง และสินค้าอุปโภค เป็นต้น สภาพในอนาคตเมื่อมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้ปริมาณการค้ามากขึ้นเนื่องจากปัจจัยเสริมต่างๆ โดยเฉพาะการปรับปรุงด้านกฎระเบียบให้ดีขึ้น มีสิทธิประโยชน์มากขึ้นทำให้สินค้านำเข้ามีการใช้ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ต่างๆ มีการผลิตสินค้าคุณภาพดี และมีบริการที่ดีขึ้น ดังนั้นปริมาณการค้าย่อมจะสูงขึ้นและคาดว่าจะอยู่ระหว่างกรณี “ปกติ” ถึงกรณี “ดีกว่าปกติ”

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(2547) ทำการศึกษาพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินในเขต 6 จังหวัด จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาว และปัจจัยพฤติกรรมการค้าที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการชำระเงินและแนวทางในการพัฒนาระบบการชำระเงินโดยผ่านระบบธนาคารให้มีความสะดวกและรวดเร็ว โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากข้อมูลพาณิชย์และศุลกากร วิจัยประกอบด้วยการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและการสำรวจภาคสนาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ คือ

1) พฤติกรรมการค้าชายแดนไทย สปป.ลาวผู้ประกอบการค้าประกอบด้วยกิจการส่งออกและนำเข้า กิจการนายหน้า/ตัวแทน ส่วนใหญ่เป็นผู้จดทะเบียนนิติบุคคลและมีมูลค่าการค้าต่อเดือนตั้งแต่ 1,000,000 บาท ขึ้นไป เว้นแต่ผู้ประกอบการนำเข้าส่วนใหญ่มีมูลค่าต่ำกว่า 500,000 บาท จำนวนคู่ค้าของผู้ประกอบการทุกประเภทกิจการส่วนใหญ่มีจำนวน 1-5 ราย ประเภทคู่ค้าของผู้ประกอบการทุกประเภทกิจการเป็นผู้ค้าส่งและตัวแทนใน สปป.ลาว ในกรณีคู่ค้าเป็นทางการ สปป.ลาว จะเป็นสินค้าประเภทที่ได้รับสัมปทานกับรัฐบาลลาว เช่น ไม้แปรรูปและสินแร่ กิจการทุกประเภทกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินสกุลบาทและเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐวิธีการสั่งซื้อสั่งซื้อทางโทรศัพท์หรือคู่ค้ามาติดต่อเองโดยตรง ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารประกอบการสั่งซื้อ การขนส่งสินค้าใช้บริการบริษัทขนส่ง การส่งมอบสินค้าที่ชายแดนสปป.ลาวเพื่อขนถ่ายสินค้า

2) พฤติกรรมการชำระเงินผู้ประกอบการค้าทุกประเภทกิจการคิดเป็นร้อยละ 69.10 ชำระเงินเป็นเงินสดและร้อยละ 30.90 ชำระเงินผ่านระบบธนาคารสกุลเงินที่ใช้ในการชำระเงินสดสกุลบาทและเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ กรณีชำระค่าสินค้าเป็นเงินสดโดยทั่วไปเป็นกิจกรรมที่มีสถานที่ประกอบกิจการตั้งอยู่ใกล้บริเวณจุดผ่านแดน/จุดผ่อนปรนการสั่งซื้อสินค้าโดยมีลูกค้ามาติดต่อโดยตรงและการใช้โทรสาร(FAX) มีเอกสารประกอบการสั่งซื้อสินค้าเป็นกิจการที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี สาเหตุที่ชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาทด้วยเหตุผลที่ว่ามีความสะดวก รวดเร็ว เป็นความต้องการของลูกค้าลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และสาขาธนาคารพาณิชย์ในสปป.ลาว มีน้อยการชำระเงินผ่านระบบธนาคารเป็นกิจการค้าที่มีสถานที่ประกอบกิจการตั้งอยู่ห่างไกลจากจุดผ่านแดนหรือจุดผ่อนปรน ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการค้ากับพฤติกรรมการชำระเงินสถานที่ตั้งประกอบกิจการค้ากับจุดผ่านแดน/จุดผ่อนปรน การกำหนดราคาสินค้าด้วยเงินสกุลต่างๆวิธีการสั่งซื้อสินค้าและเอกสารประกอบการสั่งซื้อสินค้า และการที่กิจการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการค้าที่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการชำระเงินประเภทผู้ประกอบการ ประเภทกิจการ สถานที่ตั้งประกอบกิจการค้ากับสาขาธนาคารพาณิชย์ไทย ไทย และสาขาธนาคารธุรกิจ สปป.ลาว(ฝั่งตรงข้ามกับไทย)ประเภทของสินค้าส่งออกของกิจการส่งออกและนำเข้า กิจการบริการ มูลค่าการค้าและบริการต่อเนื่องของกิจการส่งออกและนำเข้าและกิจการบริการ วิธีการขนส่งสินค้าและการส่งมอบสินค้าและยังพบว่าการชำระเงินค่าสินค้าด้วยวิธีอื่นอีก เช่น การชำระเงินระหว่างคู่ค้าโดยผ่านตัวกลาง ระบบโปยกีวัน ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นต้น ปัญหาและอุปสรรคด้านการค้าและการชำระเงิน ด้านการค้า นโยบายและระเบียบปฏิบัติการค้าในการนำเข้า-ส่งออกในแต่ละแขวงของ สปป.ลาว ไม่มีความแน่นอน การกีดกันทางการค้าของ สปป.-ลาว หรือพ่อค้าลาว การเก็บภาษีไม่ชัดเจนและมีอัตราที่สูง การติดต่อประสานงานกับกระทรวงต่างๆของลาวยุ่งยาก ระบบการขนส่งสินค้าผูกขาด ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานไม่พร้อม การขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มล่าช้าต้องใช้เอกสารประกอบการจำนวนมากด้านการชำระเงิน การชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคารยังมีน้อยเมื่อเทียบกับการชำระเงินค่าสินค้าทั้งระบบส่วนใหญ่จะชำระเป็นเงินสดเพราะสาขาธนาคารพาณิชย์ไทยและสปป.ลาวมีข้อจำกัดในการให้บริการ ด้านจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการชำระเงินการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะการชำระเงินในระบบ L/C ขาดแคลนเงินตราระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารธุรกิจใน สปป.ลาวมีความผันผวนโดยแตกต่างจากอัตราแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นมากได้เสนอแนะด้านการค้า รัฐควรมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการค้าชายแดนให้ทราบถึงกฎระเบียบทางการค้าของแต่ละแขวงให้เข้าใจ และผู้ประกอบการค้าควรจัดทำสัญญาและจดทะเบียนการค้าขายต่อเจ้าหน้าที่ทางการ สปป.ลาว ได้ทราบ เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามสัญญากับคู่ค้า รัฐบาลทั้งสอง

ประเทศควรทบทวนอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าบางประเภทที่ไม่เหมาะสมและสูงเกินไปรวมทั้งการทบทวนค่าธรรมเนียมต่างๆ ในการส่งสินค้าเข้า-ออกที่สูงเกินไป ควรปรับปรุงวิธีการขอลินภาษีมูลค่าเพิ่ม

ด้านการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนการค้าแบบหักบัญชี (Account Trade) เพื่อผลักดันให้ไทยกับสปป.ลาว ขยายปริมาณการค้าผ่านระบบธนาคารให้มากขึ้น และลดความเสี่ยงทางการค้าระหว่างประเทศโดยไม่ต้องพึ่งพินเงินสกุลต่างประเทศ สนับสนุนการค้าแบบ Barter Trade เพื่อลดต้นทุนทางการค้าช่วยให้ค่าเงินของประเทศคู่ค้ามีเสถียรภาพมากขึ้น ธนาคารพาณิชย์ควรสนับสนุนและขยายขอบเขตอำนาจอนุมัติให้สาขาที่ตั้งในจังหวัดตามแนวชายแดนในด้านการบริการธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ให้สาขานาการพาณิชย์เปิดบัญชีระหว่างกันกับธนาคารพาณิชย์ของ สปป.ลาว ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสำนักงานในจังหวัดตามแนวชายแดน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการค้าที่ทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะแก่ทางการ สปป.ลาว ควรสนับสนุนให้มีการเปิดบัญชีระหว่างธนาคารกับธนาคารพาณิชย์ไทยในจังหวัดตามแนวชายแดนพัฒนาระบบการชำระเงิน อนุญาตให้สาขานาการพาณิชย์ต่างประเทศตั้งสาขาเพิ่มขึ้นในแขวงที่สำคัญ เพื่อสะดวกในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินการค้าระหว่างประเทศ